

JELENTÉS
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁRÓL
1890—91-ben.

MAJLÁTH BÉLÁTÓL.

Méltóságos igazgató úr!

Midőn az 1890-dik évi szept. 1-től 1891-dik évi augusztus 31-ig terjedő időszakra vonatkozó évi jelentésemet az országos könyvtárban történt munkálatokról, a könyvtár gyarapodásáról, forgalmi statistikájáról, a tisztviselők irodalmi munkálkodásáról a következőkben beterjeszteni szerencsém van: hivatalos kötelességemnek tartom mindenek előtt feltárni méltóságod előtt, azon már-már legyőzhetlen akadályokat, melyek a helyes és szakszerű adminisztrációnak, a könyvtár rendszeres elhelyezésének, a könnyű és gyors kezelésnek minden lépten-nyomon eleibe gördülnek; s rövid idő multán oly zürzavart idéznek elő, melyből a kibontakozás hovatovább annál nehezebb lesz.

Ezen akadály a könyvtár helyiségének szűk volta, mely évről évre annál súlyosabban érezhető, minél rohamosabb, minél nagyobb a könyvtár anyagának szaporodása, s ezen állapot a könyvtárnak mind a négy osztályában egyenlően észlelhető, mert míg a nyomtatványok osztályában hármás négyes sorokban állíthatók fel a szakok, az újabb szerzemények fel nem állíthatók, az egyes szakok folytonossága megszakad, a kettős példányok elhelyezésére nincs hely: ezalatt a múlt évben berendezett hirlapkönyvtár helyiségét már majdnem teljesen betölti: a kéziratárban a legutóbbi évek szerzeményei már elhelyezést nem találnak, a melyek között

ide nem számítva az 1848—49. évi acták, a Gyurikovich-féle régibb szerzeményeket, főlemlítendőnek tartom az 500—600 kötetre menő Pesti Frigyes, br. Mednyánszky Alajos, Benyovszky Péter, Schmidt Vilmos, Sebestyén Gábor és Dávid János-féle szerzeményeket, a melyek felhalmozva beosztatlanul a kéziratár asztalain hevernek. Végre a levéltár számára adaptált folyosó is a belső terem okirat fiókjaiból még csak 431 áll rendelkezésünkre, mi egynéhány nagyobb levéltár letéteményezése után teljesen elfoglalva lesz, a mi néhány rövid év alatt várható.

Nagy akadálya a könyvtár kezelésének az is, hogy nem rendelkezünk depositoriesval, lomtárral az ideiglenes letétek, a kislejtezett és a duplumok anyagának czélszerű elhelyezésére, minthogy a könyvtár pinczéjének nyirkos, dohos levegőjében könyveket csak az okvetlen szétmállás veszélye mellett lehetne elhelyezni.

Méltóságos úr! Ezen körülmények igazolásául legyen szabad csak egyetlen egy ténnyt főlemlítenem.

Ugyanis midőn 1875-dik évben a könyvtár rendezése befejeztetett, az anyag felállítatott, a nyomtatványok elhelyezésére a könyvtár 11 teremmel rendelkezett. 1881-ben azonban az utolsó terem a könyvtár helyiségéből kiszakították a botanikai gyűjtemény részére; s míg a nyomtatványok osztálya 1876-tól 1891-ig, tehát 15 év alatt nagyon közepes számítással évenként 3000 darabbal, összesen 45,000 darabbal szaporodott, a termék száma ezen évek alatt egygyel kevesbedett.

Ilyen arányban gyarapodott a könyvtár többi osztálya is; s míg a levéltárak letéteményezőinek száma 1880-ban hat volt, ma 24-re rúg, azalatt egy egészen új osztály, a «Hirlapkönyvtár» keletkezett manapság majdnem 9000 kötetel. Felhasználtatott ugyan két folyosó a «Hirlapkönyvtár» és a magánlevéltárak elhelyezésére, de mert a III. számú terem két galleriás felszerelése czélszerűtlen, a V. és VI. számú termék bebútorozva nincsenek, sem az évről évre felhalmozódó nyomtatványok, sem a kettős példányok, sem az iskolai értesítők külön gyűjteménye, sem az apró nyomtatványok majdnem 40,000-re rúgó készlete, sem a térképek értékes gyűjteménye fel nem állíthatók, még az esetben sem, ha mind-ezen hiányok pótolatnának is, mert mindez csak palliatív rendszabály marad addig, míg a könyvtár helyisége tetemes számú termekkel nem bővítettik.

Kötelességszerűen hívom fel hivatalos tisztelettel méltóságod figyelmét mindezekre, kérvén méltóságodat, hathatós befolyásával oda hatni a magas kormánynál, hogy tekintetbe véve az intézet érdekeit, a közönség méltányos igényeit, léptessen életbe oly intézkedéseket, melyek ezen nagybecsű országos vagyonnak czélszerű elhelyezését és terjeszkedését megengedik, s kulturális hatásában úgy mint eddig, továbbra is első helyen maradjon.

Méltóságos úr! Az imént felsorolt akadályok, ha egyrészt gátolják is a könyvtár külső fejlődését és vajmi nagyon kívánatos terjeszkedését, még sem gátolhatják meg az adott körülmények között ama termékeny munkálkodást, mely a könyvtár minden egyes tisztviselőjének ez évben is feladatul jutott, oly czélból, hogy úgy az adminisztráció rendes menete meg ne akadjon, valamint az ezekbeni és tudományos hatásában az olvasó, a buvárló és kutató közönségre majd tájékozó, majd irányt adó, majd pedig felvilágosító, okuló benyomást gyakorolt. Bebizonyították a könyvtár tisztviselői a lefolyt munkaévben is, hogy az intézethez való ragaszkodásuk, ügyszeretetük, szellemi és irodalmi munkálkodásuk, magasabb fokú képeztetésük mindig szembeötlőbb, aránytalanságban tünteti föl a folyton növekvő szellemi és physikai munka közt azon javadalmazással szemben, mely az ország elsőrendű kulturális intézetének kötelékében nekik osztályrészül jut.

A folyó ügyek rendes elintézése mellett, a könyvtári munkálkodás minden irányban azon igények és követelések kielégítését tünteti fel, melyek az intézet színvonalának emelését czélozzák s összeségökben oly eredményeket mutatnak fel, melyek méltán sorakoznak a megelőző évek munkálkodásához; a melynek megvilágítására a következőket bátorodom hivatalos tisztelettel előterjeszteni.

I.

M u n k á l k o d á s.

A) *Nyomtatványok osztálya.*

A munkálkodás sorrendjét a felmerülő körülmények határozván meg, a lefolyt munkaévben, az, leginkább a czedulakatalógusok, a classificálás, repertorizálás körül forgott, s felmerülvén a kettős példányok elválasztásának szüksége, ez végrehajtatott s

ezzel kapcsolatosan összeállított folytatólagosan a kettős példányok egy részének jegyzéke is. Keresztül vitetett továbbá a régi diósgyőri puha papírosra irt czimlapoknak kemény czédulákra való újra leírása 17 czédulatokból 3800 darab. Mindezen műveletek eredménye im ez: czédulázott 3795, új czédula készült 3800; összesen 7595 czédula. Repertorizálva és classificálva lett 2028 mű, a kettős példányokból kiselejteztetett 1130 mű, e között 400 iskolai értesítőnek kettős példánya.

Az általános könyvrevízió műveleténél Horváth Ignác, dr. Váczy János segédőrök és dr. Erdélyi Pál könyvtári gyakornok három szolgálóval munkálkodván július 1-től augusztus 15-ig az I—VI. számú termék anyaga revideáltatott, kivételével az Antiquitates és numismatikai szakoknak. Megvizsgálás alá került az A. Lat. I. oszt., Var. Opp. Enc. II. oszt., Graph. Poligl. L. turc. L. tur. A. or.; L. sem.; La vel L. or.; L. gen. A. gr. III. oszt. R. jud. V. oszt. Obst. Lyth.; Phys.; Merc. Chem. Hist. nat., Zool., Phyt. VI. Gymn. VII. Phil., Ph. pr. Phil. spec. IX. oszt. Com., Pol. c., Mil., X. oszt. A. vet., Mat. med. Ars. obstetric.; Med. for.; Chir.; XI. oszt. J. rom.; Jur.; J. priv. J. publ. e.; Crim.; XII. oszt. H. eccl.; Mor; Or. fun. V. S.; J. can. és Pesl. és végre a Régi magyar irodalom termékei 1604—1669. évig, összesen 11 szakban 27,416 mű 37,163 kötetben. Az észlelt hiányok 279 művel, a revideált művek egy százalékát sem ütik meg. Megkezdődött továbbá ismét egy szaknak az «Acta academica»-nak szükségessé vált újra rendezése és czédulázása a *P* betűig haladt s rendezve lett e szakban 265 mű 883 kötetben. Bekötés alá rendeztetett 559 mű 662 kötetben.

B) *Kézirattárban.*

A kézirattárban folytatott a colligatumok összeírása, a mely a lefolyt munkaévben a Folio. Lat. 1037. számától az 1876-dik számig haladt. Megállapított az 1—1876-dik számig 17,829 mű, melyeknek pótló lajstromára és utaló lapokkal való ellátása munkába fog vétetni.

Rendezés alá került továbbá a Fol. Lat. 1037 szám 772 darabja, mely 39 kötetben időrendbe szedetett. — Rendezettek báró Wesselényi Miklós országgyűlési és megyegyűlési beszédek eredeti fogalmazványai; Mátyási József irodalmi hagyatéka

egy-egy kötetben; Benyovszky Pálnak csomagokban átvett s hagyatékából szerzett 25 kötet. Az «Analecta Mednyánszkyana» cz. gyűjtemény rendeztetvén, a kötetlen kéziratok meghatározottak, u. m. Rajcsányi Ádám genealogiai jegyzeteinek 21 csomagja; báró Mednyánszky Alajos történeti jegyzetei, hivatalos ügyiratai, országgyűlési irományai levelezései stb. Az 1848—49-diki események hivatalos ügyiratai, politikai és magánlevelezések s ezen sorozathoz tartozó újabb járulékok 801 darabja külön-külön takarólappal láttatott el s a kellő jelzéssel fölszereltetett. Ezen fölötté érdekes gyűjtemény újjárendezésénél elkülönítve csoportosítottak a képviselőház tagjainak meghívói, elmaradási jelentések, a tanácskozások jegyzőkönyvei, az egyes miniszterek hivatalos jelentései a ház elnökének hivatalos átiratai.

Pesty Frigyes Helységnévtárának 63 kötete, s minden egyéb újabb szerzemény, összesen 312 kötet lapszámokkal láttatott el.

C) Levéltárban.

Még az 1889—90-ik évben megkezdett áthelyezése a múzeumi levéltár oklevél-gyűjteményének 1700-tól végig befejeztetett, a mely műveletet megelőzte a városi és a czéh-iratok különválasztása, s így az áthelyezés az általános revisió jellegével is birt.

A csoport mohácsi vész előtti anyaga, a tulajdonképeni diplomatikai levéltár 124 fiókot tölt meg, az 1526—1870. terjedő oklevélanyag pedig 160 fiókban helyeztetett el. Az összes fiókok új nyomtatott jelzőczédulákkal látattak el.

A családi levéltárak közül befejeztetett a Kapy-család levéltárának rendezése és felállítása. A 3126 darabra menő levéltár 16 fiókot foglal el, melyekben 638 oklevél a mohácsi vész előtti 2488 darab pedig a mohácsi vész utáni időből ered.

Felállított továbbá a kelecsényi Fejérpataky-családnak 926 oklevél és levélből álló levéltára 4 fiókban 94 darab mohácsi vész előtti és 832 darab a mohácsi vész után eredő időből.

Ezt követte a péchujfalusi Péchy-család levéltárának rendezése, a melynek az 1526-dik éven túl eredő 1071 darabja hat fiókban helyeztetett el.

Végre folyamatba vétetett a Bethlen-család levéltárának ren-

dezése, mely munkálatot, a mult évi levéltári felszerelések és más folyó munkák miatt, félbeszakítani kellett.

A többi folyó munkák között befejeztetett az átírásokban foglalt összes mohácsi vész előtti oklevelek kijegyzése és katalogizálása. Eszközöltetett továbbá, a városi ügyekre vonatkozó mohácsi vész előtti okleveleknek, 268 darabnak, a törvénygyűjteményből való kiírása, és jegyzékbe foglalása. Keresztül vitetett a Forgách-levéltár összes darabjainak a mohácsi vész előtti időből való ebélyegezése és 220 megrongált darabnak restaurálása.

Végezetül az évi gyarapodás rendezése és elhelyezése is eszközöltetett, mint a Bayer-Benyovszky-féle vétel 1732, Szentpály Janka ajándéka 151 és dr. Fejérpataky László levéltárnok adománya 162 drb mohácsi vész előtti oklevéllel.

D) *Hírlapkönyvtár.*

Rendes munkaköre a hírlapkönyvtár tisztviselőinek a kötés alá rendezés, a revideálás és a czédulázás körül forgott. Bekötött ugyanis 653 kötet, revideáltatott 826-féle hírlapnak 46,226 száma és czéduláztatott 186-féle hírlapnak 387 évfolyama. E közben nem kevés időt és munkát igényelt az elmaradt és rendetlenül küldött hírlapok reklamálása, midőn is 318 levéllel 3283 hírlapszám utánküldése kéretett, s bár ha a pótlások az illető nyomdatulajdonosok által csak részben teljesítették, a reklamációk következtében mégis beérkezett 1292 hírlapszám.

II.

S z e r z e m é n y e k.

Általában véve a szerzemények összege nem érte el a mult évi szaporodást; ámde történeti és irodalmi érdekére nézve nem kevesebb fontosságú és jelentőségű, mint a könyvtár szaporodásának bármelyik évében. Csak a kéziratár az, a melynek gyarapodása jóval felül múlta a mult évit úgy számban, mint jelentőségben és belső becsében is. S míg a nyomtatványok osztályában a szaporodás 22 darabbal, a levéltárban 5307, a hírlapkönyvtárban 9 darabbal kisebb, mint a mult évben volt, a kéziratárban 131 darabbal több a mult évinél.

A nyomtatványok osztálya részére szerzett sajtótermékek sorában, mely 3798 darabbal szaporodott, különösen felemlítendőnek tartom a Siebmacherféle geneologiai és heraldikai nagy munkát, mely nemcsak a Magyar-Erdélyország, Horvátország s a kapcsolt részek, de az osztrák tartományok és Németország nemesi és főúri családjait öleli fel geneologiai és heraldikai szempontból, s oly mű, mely hazánk közkönyvtárainak egyikében sem található fel.

A kéziratárban, mely 312 darabbal szaporodván, mindenekelőtt felemlítendőnek tartom ama tényt, melylyel ő cs. és kir. apostol felsége legkegyelmesebb elhatározásából a Corvina maradványainak két darabját, az Attavantes által miniált szent Chrysostom és a Francesco Cherico által diszített szent Jeromosnak több munkáját tartalmazó kéziratot, a M. Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozta.

Nem mellőzhetem ez alkalommal e két Corvina-maradvány megszerzésének hathatós és eredményes közvetítéseért a vallás-és közoktatásügyi magyar kir. miniszter úr Csáky Albin grófnak a könyvtár legmélyebb háláját kifejezni.

Jelentékeny gyarapodást nyert a kéziratár Mednyánszky Dénes báró adománya által is, ki kéziratgyűjteményét és családi levéltárát nagylelkűen a könyvtárnak ajánlotta fel. A kéziratgyűjtemény 83 kötet XVI—XIX. századi magyar és német kéziratból áll, melyek hazánk történeti, politikai jogtörténeti és művelődéstörténeti viszonyaira érdekes világot vetnek, s melyek *Analecta Mednyanszkyana* cím alatt őriztetnek a kéziratárban. Kiemelendők ezek között: 1. Báró Mednyánszky Alajos irodalmi hagyatéka; 2. egy XVI. századbéli hazai latin formularium, mely a XVI-dik századi jogtörténeti viszonyokat érdekesen világítja meg; 3. ugyancsak Mednyánszky Alajos magyarországi diplomatariuma, mely igen sok ismeretlen adatot tartalmaz; 4. Rajesányi Ádám geneologiai gyűjteménye, melylyel e nembeli gyűjteményünket jelentékenyen szaporítja; 5. báró Kolbielszky lengyel emigránsnak báró Mednyánszky Alajossal folytatott levelezése, mely az akkori politikai és társadalmi viszonyokhoz nyújt felvilágosító adatokat.

A díszmunkák gyűjteménye Sybalszky Feliczián, volt 1848/49-ki évi honvéd és lengyel legionista ajándékával szaporodott, a ki a

szabadságharczban részt vett lengyel legionisták arczképeit egy díszes albumba foglalva a könyvtárnak adományozá.

A vásárolt kéziratok között mint legfontosabbakat fölemlítendőnek tartom: Schmidt Vilmos szucsavai nyugalmazott tanárnak «Urkunden zur Geschichte Moldau» 21 kötetből álló kéziratgyűjteményét, a mely oklevélmásolatokat, jegyzeteket és analectákat tartalmaz, mely Moldva történetére nézve a kiadatlan és kiadott kútfőkben található; Kresznerich Ferencz «Numi Veteres» két kötetes munkája. Mátyás József levelezése, ezek között Csokonai Vitéz Mihálynak egy kiadatlan költői levele; továbbá Széchenyi Ferencz grófnak könyvtára ügyében Mátyás Józsefhez intézett levelei, s végre Mátyás király könyvtárára vonatkozó analecták.

A Benyovszky Péter levéltárából származó kéziratok között fölötte érdekesek a báró Wesselényi Miklós, Lovassy, Tormássy és Kossuth Lajos nóta-perének actái; dietai magyar és latin versek; II. Rákóczy Ferencz korára vonatkozó történeti analecták s végre 10 magyar nemes család levéltárának elenchusai stb.

Nem kevésbé érdekes darabokkal szaporodott a fényképmásolat gyűjtemény is. Ezek között a legrégebb nagyszombati nyomtatványnak czímlapja 1578-dik évből, a pármai Corvin-codex két czímlapja, a szarajevói Corvin-codex boríték táblája, a bécsi Livius Codex czímlapja; a bécsi egyetem magyar tanulóinak 1404-dik évi anyakönyvéből két díszlap; Szabács viadalának 1476. évből való töredéke; továbbá Thuróczy krónikájának és Hess András krónikájának czímlapja, Graciusus Bennincsa 1483. évből való térképének két lapja, a Curtius Corvin-codexnek második táblája, s végre az antwerpeni 1891. évi bibliographiai congressus díszoklevele.

A levéltár 4101 darabbal történt szaporodást tüntetvén föl, ezt a lefolyt munkaévben is részint ajándékozás, részint vásárlás, részint pedig örök letéteményezés által értük el. Itt különösen kedves kötelességemmé vált első sorban megemlékezni dr. Fejérpataky László múzeumi levéltárnokról, ki nagylelkű elhatározásával nemcsak hogy családja levéltárát letéteményezte, de ezenfelül, úgy számra, mint értékre nézve is első helyet foglal el az adományozók sorában, midőn a lefolyt munkaévben levéltárunkat 162 darabra rúgó ajándékkal gyarapította; a melyek között 26 darab XIV, 100 darab XV és 17 darab XVI. századbéli, mohácsi

vész előtti, összesen 143 oklevél fordul elő. Van ezek között számos királyi és nádori kiadvány, érdekes összeírások a XV-dik századból, missilis levelek és két régi magyar nyelvemlék, az egyik 1510. évből, a másik ugyancsak a mohácsi vész előtti időből, továbbá 19 darab XVI—XVII. századbeli irat.

Érdekes továbbá Dombay Ede szakolczai főjegyző adománya, mely a Ludvaich másképp Horváth-család 1616-dik évi címeres levelével gazdagította e nembeli gyűjteményünket.

A vásárlás útján szerzett oklevelek között fölemlítendőnek tartom a Benyovszky Péter gyűjteményéből származókat, melyek között 58 darab van a XIII—XVI. századból 1526-ig; továbbá a kisebb vételek között egy 1481-dik évi német nyelvű erdélyi czéhszabály, a Löhner, Czingeli, pécsi Deák, Horváth, Szombathelyi és Apostol családok címeres levelét a XVI—XVIII. századból, és a Nizner-család címeres leveléből kivágott egyes díszes címerkép 1791-dik évből.

III.

Könyvtári statisztika.

Mindazon mozzanatok, melyek a könyvtárban a lefolyt egy évi munkaidő alatt mint statistikai adatok jelentőséggel bírnak, magukon viselik egyszersmind az intézet jellegét is, midőn azokból a kulturális irányzat mellett világos képét nyerjük a folyton haladó törekvésnek, minél nagyobb mérvben terjeszteni az ismereteket, felkölteni a nagy közönség érdeklődését ezen elsőrendű nemzeti intézet fölvirágoztatása iránt; s a könyvtár anyagában rejlő megmérhetlen szellemi kincsét az ismeretek, a tudás, a tudományok terén közvagyonná tenni: képét nyújtja egyszersmind a korlátolt anyagi erőnek, mely a könyvtár kívánatos terjeszkedését gátolja, képét mutatja a nagy közönség érdeklődésének, a könyvtárban végzett physikai és szellemi munkálkodásnak, az anyag gyarapodásának.

Mind e mozzanatok és személyes műveletek a számadatok száraz igazságával győznek meg arról, hogy a könyvtár kulturális feladatának, tisztviselő személyzete pedig hivatásának érzetében a

lefolyt munkaévben is megfelelt céljának, a magyar művelődés terjesztésének, a könyvtár érdekei fejlesztésének.

Ezen adatok a következők:

1. Gyarapodás.

A) Nyomtatványok:

a) ajándék	176 drb.
b) vásárlás	978 »
c) köteles példány	2644 »
összesen	3798 drb.
a mult évben	3820 »
az idén kevesebb	22 drb.

B) Kéziratok:

a) ajándék	88 drb.
b) vásárlás	224 »
összesen	312 drb.
Ebből:	
a) kézirat	278 drb.
b) fényképmásolat matr.	34 »
összesen	312 drb.
a mult évben	181 »
az idei többlet	131 drb.

C) Levéltári gyarapodás:

a) ajándék	325 drb.
b) vásárlás	2841 »
c) letétemény	935 »
összesen	4101 drb.
a mult évben	9408 »
az idén kevesebb	5307 drb.

D) Hírlapkönyvtári gyarapodás:

a) ajándék	10	hirl.	19,773	sz.
b) vásárlás	21	»	2,298	»
c) köteles példány	628	»	40,392	»
	összesen		659	hirl. 62,463 sz.
a mult évben	668	»	14,077	»
az idén kevesebb	9	hirl.	5,207	sz.
összes gyarapodás			8,870	db.

2. Könyvtári forgalom.

15,539	olvasó használt	32,634	nyomtatványt,
286	»	1,527	kézirat, fotogr.
135	»	10,987	oklevelet,
1,821	»	3,788	hírlapot,
1,629	» kölcsönzött	6,297	könyvet,
összesen 19,410	olvasó használt	55,233	darabot.
a mult évben 17,446	»	57,347	»
az idén több 1,964	olvasó	2,114	kev. darab.

3. Könyvkötés és fűzés.

a) Nyomtatvány köttetett	662	drb
b) apró nyomtatv. fűzetett	1400	»
c) hírlap köttetett	653	»
összesen köttetett	2714	drb
a mult évben köttetett	1219	»
az idén több köttetett	1496	darabbal.

4. Cédula-katalogus.

a) Nyomtatványoknál	3609	drb.
b) hírlapoknál	186	»
összesen	3795	drb.

5. *Ügyiratok.*

a) Könyvtári ügyirat	387	darab
b) könyvtári látogató-jegy	1092	»
c) hirlap-könyvtári ügyirat	318	»
	<hr/>	
összesen	1797	darab
a múlt évben	2296	»
	<hr/>	
az idén kevesebb	499	darab.

7. *Ajándékozások.*

Összesen 102 egyén ajándékozott — és pedig:

a) nyomtatványt	176	darabot
b) kéziratot	88	»
c) oklevelet	325	»
d) hirlapot	10	»

összesen . . . 619 darabot.

A könyvtár hálás köszönetét kell itt kifejeznem mindazok irányában, kik a Széchenyi országos könyvtár culturalis intencziói-tól áthatva, hazafias készséggel siettek támogatni a czélt, a mely felé a könyvtárt a magyar tudományosság és művelődés terjesztésére vezetni s nemeslelkű ajándékaikkal a könyvtár egyes osztályait gazdagították.

Az adományozók névsora a következő: *Nyomtatványokat* ajándékoztak: Palmer István, Szilágyi Sándor, Pápai Károly, Gross Arthur, Milleker Bódog, Dankó József, Zempléni Csáky György, Petrik Géza, Ormay Nándor, Walter Gyula, Nemes Antal, Kluch János, Érdeki Boldizsár, Ballagi Géza, Kócsai Sándor, Kubosich Gáspár, Thury Etele, Hornyánszky Viktor, Fialovszky Lajos, Amberger Gyula, Bognár Márk, Dreissig Ferencz, Novaskai Béla, Bubicz Zsigmond, Fejérpataky László, Poska István, Skrobanek Floridus, Kassai Vidor, Derzsi Károly, Poda Endre, Pór Antal, Sik Sándor, Daempff Sándor, Koblissegh Emil, Kereszthy István, Zágrábi egyházmegyei hatóság, Szamosújvári egyházmegyei hatóság, Fabiani Placidus, Télyf J. B., Borsay István, Majorossy János, Pap Gábor, Franz Mária Terézia, Tóth Mihály, Lubrich Ág., Spitzer D. H.,

Simonyi Zsigmond, Griesbach Ágost, Singer és Wolfner, Horváth Ödön, Nagyváthy Kálmán, Farkas Róbert, Pongrácz Lajos, Weisz József, Bohn-Bisky Emma, Bajai Károly, Eble Gábor, Majer István, Taufer Vilmos, besztercebányai egyházmegyei hivatal, kassai egyházmegyei hivatal, Sebestyén Gyula, Chizer Kornél, Egerváry Gyula, Litschauer Lajos, Nagy István, Hodinka Antal, Jenei Szabó Árpád, Darnay Kálmán, Rosty Kálmán, Zichy Antal, Catinelli Hubert, Melczer István, Pekár Károly, Csontos János, Blau Lajos, Láng Jágó, Majláth Béla, Acsády Ignác, a lemergi történelmi társulat, a philadelphiai természettudományi társulat, Stelczer Frigyes, az argentinai köztársaság consula, Szendrei János.

Kéziratokat adtak: *ő csász. és apost. kir. Felsége*, Schönherr Gyula, Mészáros Károly, Edelényi Sándor, br. Mednyánszky Dénes, Szeremley Barna, Csontos János.

Okleveleket ajándékoztak: Péchy Elemér, Mészáros Kálmán, Hernfeld Vilmos, Fejérpataky László, Tarcsányi Attila Gyula, Szabóné Szentpáli Janka, Thaly Kálmán, id. Szinnyei József, Dombay Ede.

Hírlapokat adományoztak: id. Szinnyei József, Horn Antal, Istvánffy Gyula.

IV.

Könyvtári összeköttetés.

Osszeköttetéseink a bel- és külföldi nagyobb és nevezetesebb könyvtárakkal, egyike azon tényezőknél, mely nemcsak a mi könyvtárunkat ismeretessé, látogatottá teszi, felszínét emeli, becsét fokozza, de a viszonyos kölcsönzések alapján az keresetté is válik, s míg a tudományos kérdezősködések kielégítése, tudományos viták megoldására vezet: egyúttal könnyen hozzáférhetővé lesznek a könyvtár közvetítése által hazai tudósainknak oly becses tudományos művek, melyek természetöknél fogva könyvtárunkban helyet nem foglalhatnak. A könyvtár ez egyik főfeladatát a lefolyt munkáiban sem téveszté szem elől, fentartva levelezési összeköttetéseit mindazon nyilvános külföldi könyvtárakkal, melyekkel már évek óta kölcsönös érintkezésben áll, melyek közül fölemlítem a bécsi, a prágai, a krakkói, a gráci, a párisi, a londoni, az antwerpeni, a brüsszeli, a darmstadti, a lemergi, a varsói, berlini, müncheni,

stuttgarti, hannoveri s a frankfurti könyvtárakat, múzeumokat és levéltárakat.

Ennek következményeképp tekinthető az, hogy a mult évben is a külföld nevesebb tudósai és férfiai közül meglátogatták, részint tanulmányozták a könyvtár berendezését magát, részint anyagát tudományos czélekből. Itt voltak rövidebb-hosszabb tartózkodásra: Jahn F. Harst Buffalóból, Ozman pasa Konstantinápolyból, Chmellarz Eduard cs. kir. udvari könyvtárőr, Mgr. Jacques Comte Redini Tedesci pápai követ, Guiseppe Cavalletti pápai prelátus Rómából, dr. Achille Ralli az Ambrosiana könyvtárnoka Milanóból, dr. Henri Stein a nemzeti levéltár fogalmazója Párisból, Chandra Sekhar Leó ügyvéd Calcuttából, Vasil Stojanov a sophiai nemzeti könyvtár igazgatója, Szybalszky Felician Lembergéből, Petrov Sándor tanár Szentpétervárról és Kochne Károly Berlinből.

Hazai tudósaink és íróink közül tudományos kutatás és tanulmányozás czéljából használták a könyvtár osztályainak anyagát a következők: Angyal Dávid, Ábrányi Kornél, Ábrányi Emil, Acsády Ignác, Asbóth János, Ballagi Aladár, Bodnár Zsigmond, Bartók Lajos, Bánó József, Báttaszéki Lajos, Bayer József, Beksics Gusztáv, Bunyitay Vincze, Csaplár Benedek, Csánky Dezső, Csoma József, Csergheő Géza, Dankó József, Fraknoi Vilmos, Ferenczi Zoltán, Galgóczy Károly, Görgei István, Grünwald Béla, Heinrich Gusztáv, Horn Antal, Inczedy László, Jancsó Benedek, Jeszenszky Danó, Jókai Mór, Kárfy Titus, Karácsonyi János, Komáromi András, Kiss József, Kóczán Ferencz, Kodolányi Antal, Komjáthy Béla, Kondor Gusztáv, Kreith Béla gróf, Lederer Béla, Lóczy Lajos, Marczali Henrik, Márki Sándor, Matlekovits Sándor, Nagy Imre, Nagy István, Pápai Károly, Pauer Imre, Petrik Géza, Polonyi Géza, Radó Antal, Rakodeczay Pál, Rudnyánszky Gyula, Ráth György, Salamon Ferencz, Steinbach István, Szabó Endre, Szana Tamás, Szederkényi Nándor, Székely József, Széll Farkas, Szvorényi József, Tagányi Károly, Thaly Kálmán, Toldy László, Takács Sándor, Váli Béla, Vécsey Tamás, Vámbéry Ármin, Wenczel Gusztáv, Zichy Antal, Zimmermann Ferencz, Zsilinszky Mihály.

V.

S z e m é l y z e t i e k.

Változás a könyvtár tisztviselőinek létszámában csak annyiban történt, a mennyiben Major Lajos 19 évi szolgálat után első osztályú segédőrré lett a magas miniszterium által előléptetve.

Máskülönben ismerve az egyes tisztviselők feladatuk teljesítésének nagy horderejét, áthatva az intézet felvirágzásának előmozdításától, hivatalos teendőik pontos végrehajtásán felül, a rendelkezésükre álló szabad időt oly szellemi foglalkozással töltötték, mely egyrészt a tudományos kutatások és utazások terére vezette az illetőket, másrészt pedig a tudományszakok irodalmi művelésében nyilatkozott, s tanulságot téve magasabb tudományos készültségökről, számba menő tevékenységet fejtettek ki az irodalom terén s ez által a könyvtár szellemi súlyát fokozták a többi hasonló hazai intézetek fölött, mi nem csekély mérvben emeli eme kulturális intézmény erkölcsi tekintélyét.

Ugy a magas miniszterium, mint a M. N. Múzeum igazgatósága által történt megbízatások alapján tudományos utazásokat teljesített a jelentést tevő könyvtárőr és dr. Fejérpataky László levéltárnok.

Az előbb nevezett könyvtárőr a morvaországi Vöttauban kutatta Zrinyi Miklós a költő könyvtárát és a magyar származású fegyverzeti fölszereléseket a gróf Daunak vöttaui gyűjteményében, továbbá ugyanez ügyben Bécsben két ízben kutatott, kutatásai eredményét feldolgozva a sajtó útján hozta a nyilvánosság elé. Megbízásból eszközölte a Benyovszky Péter-féle levéltárnak átbuvárlását Hontmegyében Deménden, a melynek megszerzését sikeresen végrehajtotta; s végre archaeologiai tekinteteből Zólyomgyében tett tanulmányokat, az országos archaeologiai társaság ott időzése alkalmával.

Dr. Fejérpataky László levéltárnok Zsigmond király korára vonatkozó okleveles emlékek felkutatását és azoknak másolatban való megszerzését eszközölte. Hét heti tanulmány-útja alatt a következő levéltárak foglalkoztatták, u. m.: a bécsi állami levéltár, a pozsonyi káptalan, a nyitrai káptalan és püspökség, a gróf Zay család zay-ugróczí, Trencsén, Nagy-Szombat, Szakolecza városok és a leleszi convent országos levéltárai. E levéltárakban mintegy

10 ívre Árpádkori és 250 Zsigmondkori oklevelet másolt is. A hazai diplomatika szempontjából elsőrangú fontosságúak Kálmán királynak 1111. és 1113. évi okleveleinek eredeti példánya a nyitrai püspöki levéltárban, melyek idáig ismeretlenek maradtak, s ezeknek fényképmásolatait könyvtárunk meg is szerezte.

Irodalmi munkássága a könyvtár tisztviselőinek, a tudomány-szakok különböző ágaiban figyelemreméltó mozzanatokot tüntet fel, midőn is a könyvtár 10 tisztviselője közül 9 foglalkozott irodalmilag saját tudományszakával, s önálló, kisebb-nagyobb szakfolyóiratokban megjelent ismeretterjesztő, bíráló, értekező és más tudományos fontosságú 72 cikkel gyarapította a magyar tudományos irodalmat, a történelem, bibliographia, irodalomtörténet, archaeologia, heraldika és genealogia, diplomatika, nyelvtörténet, zene és más disciplinák körében. Ezen munkálatok sorozata a következő:

Majláth Béla könyvtárór.

1. Az orosházai sírmező. Archaeologiai Értesítő 1890. évf.
2. Liptómezei törzsökös családok 1526-ig. Turul III. és IV. füzetében.
3. Családtörténeti tanulmányok. Turul 1891. évfolyam I. és II. füzetében.
4. Jelentés a m. n. Múzeum könyvtári állapotáról 1889/90-ben. Magyar Könyv-Szemle 1890. évf.
5. Gróf Széchenyi István levelei, III. kötet. 1891. Athenaeum kiadása.
6. A magyar n. Múzeum sodronyos pánczéjái. Archaeologiai Értesítő 1891. évf.
7. Die Maschen-Panzer des National-Museum. Ungar. Revue 1891. júniás—júliusi füzetében.
8. Zrinyi Miklós a költő könyvtára. A m. t. Akadémia Értesítője 1891.
9. Zrinyi Miklós a költő ereklyéi Vöttauban. Hadtört. közlemények 1891.

Csontos János segédőr.

1. Könyvtárbufárlatok Ausztriában. Magyar Könyv-Szemle 1890. évf.

2. Diomedes Caraffa: De Institutione vivendi ad Beatricem Reginam Hungariae. U. o.
3. Adatok a hazai középkori könyvtárakhoz. U. o.
4. Lengyelországi könyvtári buvárlatok. U. o.
5. Az antwerpeni bibliographiai congressus. U. o.
6. A király ajándéka. Nemzet 1891.
7. Két modenai Corvin-codex története. Egyetértés 1891.
8. Szerkesztette a Magyar Könyv-Szemlét.

Dr. Fejérváthy László levéltárnok.

1. Külföldi levéltári buvárlatok. Magyar Könyv-Szemle.
2. Egy sopronyi pap könyvtára. Magyar Könyv-Szemle.
3. A Zsigmondkori oklevéltár előmunkálatai. M. t. Akadémia Értesítője, 1891. júliusi füzet.
4. Szerkesztette a «Turul» című heraldikai és genealogiai szakfolyóiratot.

Horváth Ignác segédőr.

1. Magyarországi könyvészet 1890. Melléklet a M. Könyv-Szemle 1890. évi folyamához.
2. Az olasz könyvtárak 1885. évi pragmatikája. M. Könyv-Szemle 1890. évf.
3. Adalékok Szabó Károly «Régi Magyar Könyvtára» című munkájának I. és II. kötetéhez. Magyar Könyv-Szemle 1890. évf.

Dr. Váczy János segédőr.

1. Kazinczy Ferencz levelezése II. kötet. A m. t. Akadémia kiadványa.
2. Ráday Gedeon. Irodalomtörténeti közlemények I. évfoly. 1. és 2. füzetében.
3. Arany János lyrai költeményeiről. Erdélyi múzeum-egylet kiadványai, 1891. évf. 3—5. füzet.
4. Kisebb-nagyobb tanulmányok, bírálatok, könyvismertetések a Századok, Egyet. Philol. Közlöny, Akadémiai Értesítő, Vasárnapi Ujság és Fővárosi Lapok 1890/91. évfolyamában.

Id. Szinnyei József hirlapi könyvtárőr.

1. Magyar írók élete és munkái, 5—9. füzet.
2. Hirlapi irodalmunk 1891-ben. Vasárnapi Ujság, 1891. évf. 5. szám.
3. Simai Kristóf. Egyet. Philol. Közöny. 1891.

Kereszty István gyakornok.

1. Irodalmunk története. Magyar Könyv-Szemle.
2. Bibliographia Hungariae 1712—1860. (Ismertetés.) Magyar Állam.
3. Külföld. Torna-ügy folyóirat.
4. Ne vesztegeljünk. U. o.
5. Orsz. tornaünnep. U. o.
6. Ünnepegy. U. o.
7. A magyar tanulók első versenye. U. o.
8. A zene jelentősége. Magyar Salon.
9. Zenetanárok nevelése. Pesti Hirlap.
10. A magyar zene elméletéhez. U. o.
11. A magyar zene tudományos tárgyalása. »Zenevilág» hetilapban.
12. Egyházi zenészek. U. o.
13. Nemzeti zene és még valami. U. o.
14. Az ötödik év. Zenelap folyóirat.
15. A fegyverkovács. U. o.
16. Új intendáns. U. o.
17. A programm-zene kérdése. U. o.
18. Az operaház igazgatója. U. o.
19. Hölgy-zenekar. U. o.
20. Mire jó a kéthavi szünet? «Muraszombat és Vidéke» cz. hetilapban.

Dr. Erdélyi Pál gyakornok.

Bírálatok, czikkek az Egyet. Philol. Közönyben, Pesti Hirlap, Fővárosi Lapokban, a Vasárnapi Ujság, Magyar Hirlap és Komáromi Lapokban.

Dr. Schönherr Gyula gyakornok.

1. Okmányok a Melczer-család levéltárából. (Ismertetés.)
Turul 1890. évf.
2. A nagybesenyői Besseney-család története. (Ismertetés.)
Turul 1890. évf.
3. II. Ulászló korabeli címeres levelek. Turul 1891. évf.
4. Kovács Lajos. (Életrajz.) Vasárnapi Ujság 1891.
5. Egy magyar államférfi a XVI. században. Vas. Ujság 1891.
6. Nagybánya címere. Nagybánya és Vidéke 1891. évf.
7. Apróbb cikkek, ismertetések és közlemények a Századok,
Archaeol. Értesítő és Turul füzeteiben.

Szerkesztette, előszóval, jegyzetekkel és tartalom-mutatóval látta el a Monumenta Vaticana Hungariae I. sorozatának VI. kötetét: Mátyás király levelezése a római pápákkal 1458—1490. Budapest, 1891.

Meg kell itt említenem a könyvtár kiadványát a Magyar Könyv-Szemlét, mely immár XV. évfolyamában jelent meg. E szakfolyóirat szerkesztője, Csontos János könyvtári segédőr, ez alkalommal is bizonyítékát adta szerkesztői avatottságának azon igyekezettel, melylyel e folyóirat cikkeiben a bibliographiai szakirodalom mai felszínén a legkényesebb kivánalmaknak is megfelelt, úgy a közölt dolgozatok komoly iránya, mint azoknak tudományos belső bece által.

Méltóságos úr! Midőn az előadottakban szerencsém van a Széchenyi országos könyvtárról szóló jelentésemet hivatalos tisztelettel betérjeszteni, maradtam mély tisztelettel

Budapesten, 1891. szept. 10-én.

Méltóságodnak

alázatos szolgája

Majláth Béla,

a Széchenyi országos könyvtár őre.